

„Białogóra” — powierzchnia 55,27 ha, leś. Górczyn, grom. Wierzychucino, pow. pucki, woj. gdańskie. Rezerwat utworzony dla ochrony stanowiska roślinności atlantyckiej przy wschodniej granicy zasięgu. Rosną tu m. in. woskownica europejska *Myrica gale*, wrzosiec bagienny *Erica tetralix*, ponikło wielolodygowe *Heleocharis multicaulis*.

„Staniszewskie Zdroje” — powierzchnia 10,42 ha, leś. Cieszenie, grom. Sianowo, pow. kartuski, woj. gdańskie. Rezerwat utworzony dla zachowania naturalnego lasu z rzadkimi roślinami w runie.

„Wiosło Duże” — powierzchnia 29,88 ha, leś. Dębiny, grom. Opalenie, pow. tczewski, woj. gdańskie. Rezerwat utworzony dla ochrony naturalnego lasu sosnowo-dębowego porastającego zbocze brzegu Wisły, z występującymi w runie rzadkimi roślinami kserotermicznymi, jak: głowienka wielokwiatowa *Prunella grandiflora*, wężymord stepowy *Scorzonera purpurea*, czosnek skalny *Allium montanum*, przetacznik kłosowy *Veronica spicata*.

„Kadyński Las” — powierzchnia 8,15 ha, leś. Góra, m. Kadyny, pow. elbląski, woj. gdańskie. Ochroną objęto ok. 200-letni starodrzew bukowy z pojedynczymi sędziwymi dębami oraz interesującymi roślinami w runie. Rosną tu m. in. lilia złotogłów *Lilium martagon*, widłak wroniec *Lycopodium selago*, przetacznik górski *Veronica montana*.

„Pamięcin” — powierzchnia 2,65 ha, grom. Górzycza, pow. ślubicki, woj. zielonogórskie. Rezerwat utworzony dla zachowania stanowiska roślinności stepowej.

„Głazowisko Bachanowo nad Czarną Hańczą” — powierzchnia 0,98 ha, grom. Nowa Pawłówka, pow. suwalski, woj. białostockie. Rezerwat utworzony dla ochrony skupiska głazów narzutowych.

W celu uporządkowania aktów prawnych dotyczących ochrony rezerwatowej, Minister Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego w Dzienniku Ustaw nr 12 z dnia 15. XII. 1972 r. poz. 115 podał wykaz istniejących w Polsce rezerwatów przyrody. W wykazie uwzględnione zostały rezerwaty utworzone zarządzeniami Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego oraz b. Ministra Leśnictwa, zgrupowane wg województw. Dla każdego rezerwatu, obok nazwy, podano przedmiot ochrony, datę wydania oraz datę i miejsce ogłoszenia odpowiedniego aktu prawnego wraz z późniejszymi zmianami.

Barbara Rams

OCHRONA ROŚLIN

Długosz królewski *Osmunda regalis* w borach lubieńskich

W trakcie badań florystyczno-fitosocjologicznych w nadleśnictwach Lubień i Łęczno (pow. piotrkowski, woj. łódzkie) natrafiłem w sierpniu 1970 roku na nowe stanowisko paproci długosza królewskiego *Osmunda*

regalis L. Dwie kępy tej rośliny (w sumie 5 okazów) znajdują się na południowym brzegu małego stawu śródleśnego (byłego dołu potorfowego), w odległości kilkudziesięciu metrów jedna od drugiej.

Przybrzeżne strefy stawu pokrywa pływające pło zbudowane głównie z dwóch gatunków torfowców. Są to *Sphagnum nemoreum* i *Sphagnum cuspidatum*. Ten nawodny mszar jest miejscem vegetacji rosciczki okrągłolistnej *Drosera rotundifolia*. Wzdłuż brzegów zbiornika ciągną się

Ryc. 1. Stanowisko długosza królewskiego *Osmunda regalis* w borze bagiennym koło Podlubienia. — The locality of the fern *Osmunda regalis* in the swampy coniferous forest near Podlubień. Fot. J. Kurowski

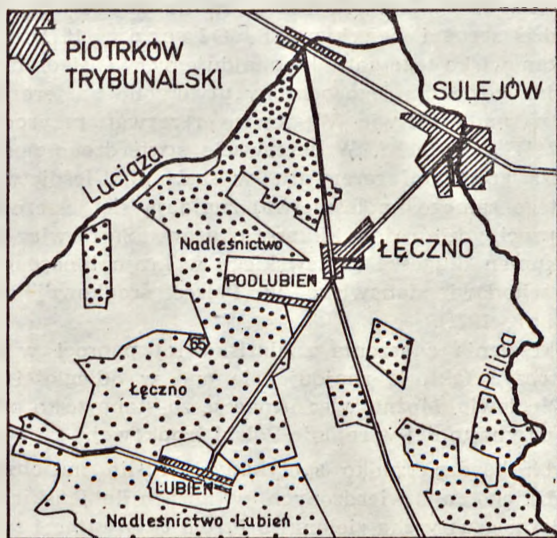
smugi darni mchu płonnika *Polytrichum commune*. Gatunek ten wytwarza tu piękne okazy osiągające nierzadko 7 cm wysokości. W niewielkiej odległości od brzegów zbiornika, ciągnie się wąski pas boru bagiennego, w drzewostanie którego występują: sosna zwyczajna *Pinus silvestris*, brzoza brodawkowata *Betula verrucosa*, brzoza omszona *Betula pubescens* i sporadycznie dąb szypułkowy *Quercus robur*. Zwarcie tej warstwy wynosi średnio 40%. Podszycie reprezentuje wierzba uszata *Salix aurita*.

Warstwę ziół, o pokryciu około 90% budują głównie: sit rozpięchły *Juncus effusus*, welnianka wąskolistna *Eriophorum angustifolium*, bagno zwyczajne *Ledum palustre*, borówka bagienna *Vaccinium uliginosum*, trzęślica modra *Molinia coerulea* i żurawina błotna *Oxycoccus quadripetalus*.

Pośród mszaków, których pokrycie wynosi 80%, dominuje plonnik, występujący w towarzystwie torfowca *Sphagnum nemoreum* i rokieta pospolitego *Entodon Schreberii*.

W tym właśnie przybrzeżnym pasie boru bagiennego rośnie długosz królewski (ryc. 1).

Opisany powyżej teren znajduje się w centralnej części oddziału 65 (poddziały 65 c,r,s), na obszarze leśnictwa Podlubień, w nadleśnictwie Łęczno (ryc. 2). Nadleśnictwo to leży w widłach rzeki Pilicy i jej lewo-

Ryc. 2. Mapka sytuacyjna okolic nadl. Łęczno z zaznaczonym oddziałem 65, w którym rośnie długosz. — Sketch map of the environs of the Łęczno forest inspectorate with the locality of the fern *Osmunda regalis* marked in Section 65

brzeżnego dopływu Luciąży, w południowo-wschodniej części powiatu piotrkowskiego, w odległości 60 km od Łodzi.

Według geobotanicznego podziału Wł. Szafera (1972) bory lubieńskie (nadm. Lubień i Łęczno) znajdują się w okręgu Łódzko-Piotrkowskim krainy Północnych Wysoczyzn Brzeżnych. Natomiast według fizyczno-geograficznej regionalizacji J. Kondrackiego (1968) opisywany teren leży w mezoregionie Równiny Piotrkowskiej, wchodzącej w skład makroregionu Wzniesień Południowomazowieckich.

Długosz królewski jest paprocią w Polsce bardzo rzadką, występującą na niżu. Jest elementem subatlantyckim, nadto reprezentuje florę relik-

ową. Długosz jest żywym przykładem ilustrującym stopniowe przekształcanie się asymilacyjnej części liścia w część zarodnionośną. Z tych też względów objęty jest całkowitą ochroną gatunkową.

W województwie łódzkim stwierdzono dotychczas (J. Mowszowicz 1963, 1965, 1966) dwa stanowiska tej rośliny, nieporównywalnie bogatsze od opisywanego. Pierwsze z nich znajduje się w uroczysku „Błota” (leśnictwo Jażwiny, nadleśnictwo Brąszewice) koło wsi Salomony, w powiecie sieradzkim. „Na powierzchni jednego hektara naliczono tam 212 okazów tej paproci, występującej w małych lub większych skupieniach” (J. Mowszowicz, 1966). Długosz rośnie tu na zrębie boru wilgotnego, zalesionego dziś sosną i świerkiem (R. Olaczek, 1971).

Drugie stanowisko tego gatunku znajdujemy w sąsiednim powiecie — wierszowskim, gdzie dla jego ochrony utworzono na terenie leśnictwa Folszyczki w nadleśnictwie Węglewice rezerwat przyrody „Długosz Królewski w Węglewicach”. W rezerwacie stwierdzono ponad 130 kęp długosza. Poza granicami rezerwatu, w sąsiednim leśnictwie Brzeziny (na terenie tego samego nadleśnictwa) znajdują się jeszcze dwa stanowiska tej paproci, gdzie rośnie kilkaset okazów. „Są to więc jedne z najobfitszych skupień długosza królewskiego w kraju i najbardziej wysunięte ku wschodowi stanowiska w Polsce środkowej” (R. Sowa, H. Rutowicz, 1971).

Dla podkreślenia znaczenia znaleziska tej paproci w Podlubieniu należy przytoczyć fakt, iż znajduje się ono w odległości 100 km na wschód od Węglewic. Można więc uznać je za stanowisko o charakterze wyspowym, przynajmniej w rejonie Polski środkowej.

Do innych bardzo rzadko spotykanych roślin na obszarze województwa łódzkiego, a stwierdzonych w borach lubieńskich (w latach 1968—70) należą: gruszyczka zielonawa *Pirola chlorantha* i sasanka łąkowa *Pulsatilla pratensis*.

Oba te gatunki znalazłem w nadleśnictwie Lubień; kilkanaście okazów gruszyczki w płacie boru mieszanego, kępę sasanki natomiast w typowym borze sosnowym.

Rzadkością florystyczną na terenie województwa jest jemiola rozpierzchna *Viscum larum*, którą spotykałem na obszarze obu nadleśnictw. Występuje tu ona dość często na gałęziach, rzadziej na pniu sosen.

Interesującymi składnikami flory w borach lubieńskich są nadto: gruszyczka jednokwiatowa *Pirola uniflora*, pomocnik baldaszkowaty *Chimaphila umbellata*, dziki bez koralowy *Sambucus racemosa* i barwinek pospolity *Vinca minor*.

Spośród mszaków niezbyt często występujących w regionie łódzkim spotkałem tu *Buxbaumia aphylla* i *Ptilium orista castrensis*.

Grupę roślin chronionych — poza wymienionymi już długoszem, rosiczką i sasanką — reprezentują ponadto: lilia złotogłów *Lilium martagon*, wawrzynek wilczelyko *Daphne mezereum*, dwa widłaki — goździsty *Lycopodium clavatum* i jałowcowaty *Lycopodium annotinum* oraz

mącznica lekarska *Arctostaphylos uva ursi* i konwalia majowa *Convallaria maialis*.

Godne ochrony są dwa drzewa rosnące w nadleśnictwie Łęczno. Są to:

- 1) sosna zwyczajna stojąca przy drodze biegnącej przez oddział 47. Obwód jej na wysokości 120 mm wynosi 236 cm, wysokość — 22 m, wiek — około 150 lat,
- 2) dąb szypułkowy o obwodzie 513 cm w pierśnicy, wysokości dwudziestu kilku metrów i wieku około 200 lat. To potężne drzewo rośnie w oddziale 92 d na skraju boru, od strony lubieńskiej polany.

Józef K u r o w s k i

PISMIENICTWO

K o n d r a c k i J. 1968 *Fizycznogeograficzna regionalizacja Polski i krajów sąsiednich w systemie dziesiętnym*. Instytut Geografii PAN Prace Geograficzne nr 69. Warszawa 1968.

M o w s z o w i c z J. 1960 *Conspectus Florae Lodzensis*. Łódzkie Towarzystwo Naukowe nr 69. Łódź.

M o w s z o w i c z J. 1963 *Nowe stanowisko długosza królewskiego w Polsce*. *Chrońmy przyrodę ojczystą*, r. 19, z. 2.

M o w s z o w i c z J. 1965 *Najliczniejsze skupienie długosza królewskiego w kraju*. *Chrońmy przyrodę ojczystą*, r. 21, z. 2.

M o w s z o w i c z J. 1968 *Jeszcze jedno obfite stanowisko długosza królewskiego*. *Chrońmy przyrodę ojczystą*, r. 22, z. 6.

O l a c z e k R. 1963 *Niektóre rzadkie lub nowe gatunki roślin dla flory województwa łódzkiego*. *Zeszyty Naukowe UŁ*, z. 14. Łódź.

O l a c z e k R. 1971 *Przewodnik po województwie łódzkim*. Liga Ochrony Przyrody. Warszawa.

S o w a R., R u t o w i c z H. 1971 *Rezerwat długosza królewskiego w Węglewicach oraz inne jego stanowiska w nadleśnictwie Węglewice*. *Zeszyty Naukowe UŁ*, z. 41. Łódź.

Szata roślinna Polski. 1972 Wyd. II. Praca zbiorowa pod redakcją Władysława Szafera i Kazimierza Zarzyckiego. Warszawa.

Nowe stanowisko długosza królewskiego *Osmunda regalis* w województwie wrocławskim

W czasie przeprowadzonych latem 1964 roku badań florystycznych na terenie rezerwatu „Leśno-Stawowego” w miejscowości Stawno koło Milicza natrafiłem na nie notowane dotąd w piśmiennictwie stanowisko *Osmunda regalis* L.

Długosz królewski na terenie Dolnego Śląska, podobnie jak w całej Polsce, spotykany jest rzadko. Jego stanowisko z okolicy Stawna jest drugim stwierdzonym dotychczas na terenie powiatu milickiego; wystę-